لە چاپکراوەکانی کۆڕی زانیاری کورد

زاراوەی هەمەچەشنە

دانان و لێدوانی
ئەنجومەنی کۆڕ و لیژنەکانی

پێشەکی و ڕێکخستنی
د. ئەورەحمانی حاجی مارف

چاپخانەی کۆڕی زانیاری کورد
بەغدا — ١٩٧٤

لیستەی سێیەمی زاراوەکانی کورد

مێژوی دانان و دارشتن و دۆزینەوە و هەڵبژاردن و وەرگێرانی زاراو لە زمانی کوردیدا دەگەرێتەوە بۆ سەرەتای سەدەی بیستەم . تا سالانی ٦٠ ئەم کارە بە شێوەیەکی سست و سادە و ساکار بو . بەرهەمی ئەم دەورە بریتییە لە : فەرهەنگۆکەکەی ف. نیکیتین ، کە سالی ۱۹۱٦ لە ورمی بلاوی کردەوە [۱] ؛ فەرهەنگۆکی زاراوی زانستی ئەرمەنی ـ کوردی ، کە لە سالی ۱۹۳۵ لە یەریڤان چاپ کراوە [۲] ؛ لیستەی ئەو زاراوە کۆمەلایەتی و سیاسیانەی جەلادەت عالی بەدرخان لە بەشێکی تایبەتی گۆڤاری « هاوار »دا لە ژێر ناوی « فەرهەنگۆك »دا تۆماری کردون ؛ ئەو زاراوانەی مامۆستا عەلائەدین سەجادی لە گۆڤاری « نزار »دا و هەروەها ئەو زاراوانەی کە لە « گەلاوێژ ، ژین ، دەنگی گێتی تازە ، هەتاو ... »دا خراونەتە بەر چاو خوێندەواران .

دەوری دوەم لە شۆرشی چواردەی تەموزەوە دەست پێدەکات.

---

(۱) ف. نیکیتین ، زاراوی جەنگی روسی ـ کوردی ، ورمی ۱۹۱٦ .

(۲) فەرهەنگۆکی زاراوی ئەرمەنی ـ کوردی ، یەریڤان ۱۹۳۵ .

بەرھەمی ئەم دەورە بریتییە : ئەو زاراوە زانستییانەی لە لایەن چەند لیژنەیەکی تایبەتی جیاوازەوە دانراون و داڕێژراون و لە چەند ژمارەیەکی گۆڤاری « رۆژی نوێ »ی ساڵی ١٩٦٠دا بڵاوکراونەتەوە ، راستە لە وەرگێڕان و داڕشتن و داتاشینی ئەم زاراوانەدا ناتەواوی و کەم و کورتی ئێجگار زۆرن ، وەك لە وتارەکەی مامۆستا جەمال نەبەزدا [٣] ، کە لە زاراوەکانی لیژنەی ریاضیاتی گرتووە خراوەتە پێش چاو ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەم بەرھەمە دەوری خۆی بینیوە و دەبینێ . دوا بە دوای ئەم زاراوانە لە لایەن نەقابەی مامۆستایانی سلێمانییەوە فەرھەنگۆکی « زاراوی زانستی » دەرچوو ، کە ٩٧ لاپەڕەیە . لە زاراوەکانی بەشی جوگرافیا مامۆستا غەفور رەشید کۆڵیوەتەوە و رەخنەی بەجێی گرتوە [٤] .

لە ساڵی ١٩٦٠دا مامۆستا جەمال نەبەز لە ژێر ناوی « ھەندێك زاراوەی زانستی »دا فەرھەنگۆکێکی لە چاپ دا [٥] ، وە لە ساڵی ١٩٦٠ ـ ١٩٦١ یشدا بە رۆنیۆ سەد نوسخەیەکی لە ژێر ناوی

(٣) جەمال نەبەز ، زاراوەکانی لیژنەی ریاضیات لە ژێر وردەبینی لێکۆڵینەوەدا ، گۆڤاری « رۆژی نوێ » ، ساڵی ١٩٦٠ ، ژ ٦ ، ل ١٠٢ ـ ١٠٩ ؛ ژ ٧ ، ل ١١٢ ـ ١٢١ ؛ ژ ٨ ، ل ٨٥ ـ ٩١ ؛ . . .

(٤) غەفور رەشید ، سەرنجێك لە بەڕاوی زاراوی زانستی کوردی ، گۆڤاری « رۆژی نوێ » ، ساڵی ١٩٦٠ ، ژ ١٢ ، ل ٢٧ ـ ٣٥ .

(٥) جەمال نەبەز ، ھەندێك زاراوەی زانستی ، سلێمانی ١٩٦٠ .

«فەرهەنگۆکی زانستی»دا بڵاوکردەوە [٦]. یەکەم - نزیکەی سێ سەد، وە دوەم - دەور و بەری سێ هەزار زاراوێك دەبن.

دوای بڵاوبونەوەی ئەو چەند بەرهەمەی لە سەرەوە ناومان بردن ، ماوەی دە ساڵێك لەم روەوە هیچ شتێکی وەها لە چاپ نەدراوە کە شایانی باس بێت . بەڵام پاش رێکەوتنەکەی ئازاری مێژوویی هەست بە بزوتنەوەی ئەم کارە دەکەین .

ساڵی ١٩٧١ لە لایەن لیژنەیەکی تایبەتییەوە ، کە ژمارەیەك لە زانا و کوردی زانی بە توانا هاوبەشییان تێدا کردوە فەرهەنگۆکێك ، کە بریتییە لە کۆمەڵە وشە و زاراوی عەرەبی - کوردی لە ژێر ناوی « فەرهەنگۆکی زاراوەی پارێزگای سلێمانی »دا لە چاپ درا [٧] . ئەم فەرهەنگۆکە نزیکەی (١٤٠٠) وشەیەك دەبێت ، کە بۆ مەبەستی نوسین لە نیوان دام و دەزگاکانی فەرمانیدا دانراوە .

بەڕێوەبەرێتی گشتی خوێندنی کوردی لە ژمارە (٤)ی ساڵی ١٩٧٢ی گۆڤارەکەیدا - « پەروەردە و زانست » کە ١٩٦ لاپەڕەیە فەرهەنگێکی کوردی - عەرەبی ، کە بریتییە لەو زاراوانەی بۆ فێرگەکان پێویستن بڵاوکردۆتەوە [٨] .

---

(٦) جەمال نەبەز ، فەرهەنگۆکی زانستی ، هەولێر ١٩٦٠ - ١٩٦١ .

(٧) زاراوەی پارێزگای سلێمانی ، سلێمانی ١٩٧١ .

(٨) بڕوانە : گۆڤاری « پەروەردە و زانست » ، بەغدا ١٩٧٢ ، ژ ٤ .

کۆڕی زانیاری کورد بە شێوەیەکی زانستی و فراوان گرنگی بەم مەسەلەیە داوە و چاکی مەردایەتی بە لادا کردوە، وە ڕێبازێکی زانستی دیار کردوە بۆ ئەوەی لە سنوری توانادا بتوانێت بەرهەمێکی کامڵ بخاتە بەر دەست. تاکو ئێستا لە کۆڕی زانیاری کورد ژمارەیەکی زۆر لە زاراوی کوردی هەڵبژێراون و دازێژراون و بەشێکیان لە لاپەڕە ٤١٩ ـ ٥٢٥ ی بەرگی یەکەمی گۆڤاری کۆڕدا، وە بەشێکی تری لە لاپەڕە ٩٤٠ ـ ٩٢٩ی بەرگی دووەمی هەمان گۆڤاردا بلاوکراونەتەوە. هەروەها ئەم دوو لیستەیە لەگەڵ وەلامی ئەو ڕەخنە و نامانەی لە بارەی بەشی یەکەمی زاراوەکانی کۆڕەوە نوسراون کراوە بە کتێب و هەزار نوسخەی لێ چاپ کراوە[9].

ئەنجومەنی کۆڕ لە کۆبونەوەکانیدا نەك تەنها بایەخێکی تەواوی بە مەسەلەی زاراوی کوردی داوە و بەشێکی زۆری کاتی بۆ ئەم کارە گرنگە تەرخان کردوە، بەڵکو لە هەمان کاتدا چەند لیژنەیەکی تایبەتیشی بۆ لێکۆڵینەوەی زاراوی زانستی داناوە. هەر لەبەر ئەوەشە کە لیستەی ئەم جارەمان، واتە ـ لیستەی سێیەمی زاراوەکانی کۆڕ ـ لە سێ بەش پێکهاتوە :

١ ـ ئەو زاراوە هەمە جۆر و بابەتانەی، کە ئەنجامی لێدوان و لێکۆڵینەوەی ئەنجومەنی کۆڕن.

---

(٩) اراوی کارگێڕی ، دانان و لێدوانی ئەنجومەنی کۆڕ ، پێشەکی و ڕێکخستنی د. کمال مەزهەر ، بەغدا ١٩٧٣ ـ ١٩٧٤ .

٢ ـ زاراوی زمان ، کە ئەنجامی رەنج و تەقەلای لیـــژنەی زمان و زانستەکانی و لیژنەی لێکـۆڵینەوەی زمانە .

٣ ـ زاراوی پزیشکی ، بەرهەمی ئـــەو لیژنەیەیە کە لە دوو پزیشکی شارەزا و چەند کوردی زانێـکی بە نوانا دروست بووە .

لێرەدا ئەوەش دەهێنینەوە یاد کە ئەم زاراوانە پێشنیـــارن و بۆیەکا تکا لە هەموو مامۆستا کوردە دڵسۆزەکان دەکەین ،کە هەر وەك لیـــستەی یەکەم و دووەمی بە وردی سەرنجیان بدەنێ و لێیان بکۆڵنەوە و بیری خۆیانمان پێ رابگەیەنن .

— لیـــستە ســـێیەم —

—١—

ـ آ ـ

زاراوی عەرەبی	زاراوی کوردی	تێبینی
احـترام	رێـز	
اخـدود	کەندڕ	
اشـارة (رمز)	هێـما	
الاصغـر	بچووکترین	
احماق	ناخ	

الاقتصاديون	ئابووریی ناسانی	
الطبيعيون	سروشتی	
اكثر تعقيداً	ئالۆزتر	
إمـــارة	میرنشین	
امطار موسمية	وەرزەباران	بڕوانە : « موسم »
امكانية	لوان	لە کـتێبی فیزکـەکاندا بۆ هەمان مەبەست بەکار هێنراوە .
الامم المتحدة	نەتەوە یەکگرتووەکان	
اميـــة	نەخوێندەواری	
انتهازي	هەلپەرست	

- ب -

بالنســبة	لەچاو	
برســيم	ئۆنجە	لە بادینانیش وا بەکار دەهێنرێ ؛ لە هەندێك ناوچە دەڵێن : وێنجە
بركان	گڕکان	وانە (کانی گـڕ) ؛ (برکان) یش عەرەبی نییە .
بري	بەژ	وانە زەوی وشك ، نۆفیق وەهبی ل ١٠ .
بصورة عامة	بەگشتی	
بَـعْـث	ژیانەوە	
ـ مبعوث	نێردە	لە (نێردراو)ەوە

ـ بعثة سياسية	نێردەی سیاسی	
ـ بعثة دبلوماسيه	نێردەی دیپلۆماسی	
ـ بعثة علميه	نێردەی زانستی	
البند ، الفقرة	بەند	
بين النهرين (وادی الرافدين)	مێزۆپۆتامیا	

- ج -

جائز ، ممكن	ئەشێ	
جـراح	نۆدار	کورت کراوەی (نەشتەردار) .
جَــزْر	نیشتاو	بڕوانە : « مـد » کە وشـەی (بـەرزاو)ی بـۆ دانـراوە . (نیشتاو)و (بـەرزاو) لەگـەڵ واقعی کارەکەدا لە « جـزر » و « مـد » باشـترن و زیاتر ئـەو مانایە دەدەن .
جغرافي	جوگرافناس	لەســەر وەزنی : کـوردناس ، رۆژهەڵاتناس .
جــوت	گوش	

- ت -

تـاج العمود	تاجی ستوون	بڕوانە : « عمود » .
تــاجر	بازرگان	

تجنس	زێدگری	بڕوانە : جنسبە
تحریض	هاندان	
تخثر (الدم)	مەیین	
تقسیم	دابەشین	
تل	گرد	
ـ تل صغیر	گردۆلکە	
توافق (انسجام)	گونجان	

ـ ث ـ

ثقة	باوەڕ
ثغرة	کەلێن
ثلاجة	سەهۆڵدان
ثم	ئەمجا

ـ ح ـ

حارس	پاسەوان	
حاصل الضرب	دەرچوی لێکدان	
حشیش	گیا	بڕوانە : « عشب »
ـ الحشیش الیابس	پوش	
حصان	ئەسپ	
ـ حصان وفرس	بەرزە	

ـ حصان وفرس وبغل وحمار	یەکسم	وانە یەك سم
حصى	چەو	
ـ حصو ناعم	زیخ	
حَـــر	لێدان ، هەڵکەندن	وەك: بیرلێدان، کارێز هەڵکەندن..
حقل (للدواجن)	پەلەوەرگە	بڕوانە : « دواجن »
حقل الشلب	مەرەزە ، برنجار	(مرەزە) لە « المرزة » وانە « مکان الرز »ەوە وەرگیراوە ، بەلام (مەرەزە) بەجارێك نواوەتەوە .
حقیقی	راستەکی	
حکیم	هۆزان	
حمضیات	مزرەمەنی	وەك : خواردەمەنی
ـ الاشجار الحمضیة	دار و درەختی مزرەمەنی	

- خ -

خارج القسمة	دەرچوی دابەشین
خالد	نەمر
خام	خاو ، کاڵ
خدع	فێڵ
ـ مخادع	فێڵباز
خروع	گەرچەك

خـزف	گـلێنه	

- د -

الدائرة الداخلية	جغزی ناوەکـێ	
الدائرة المفروضة	جغزی فەرەزی	

- ذ -

ذهــــني	بیرەکـێ	

- ر -

رحــــل	کـۆچەر	
رسوبي	نیشتەیێ	
ـ ارض رسوبیه	خاکی نیشتەیێ	
رغبـــة	ئارەزوَ	بڕوانه : « شوق »
رمــــل	قـوم	
ـ رمل دقیق	لم	
روح القدس	گـیانی پاك	له حکایەتدا سوێند هەیە ، دەڵێ : « به گیانی پاك ... » . « گیانی پیرۆز » لـۆزینێکی حەرفییە .
ریـح السموم	گـزەبا	

- ز -

زهــرة	نــاهی	

- س -

سرطـان	قرژاڵ	
سرطان (مرض)	قرژە	
السُـمك	ئەستوورایی	بڕوانە : طـول ـ درێژایی ؛ عرض ـ بانایی .
السيل البشري	لـێشاو	(لێشاو) خۆی بۆ ئاوە ، بەڵام بە « مجاز » بەکار دەهێـنرێ ؛ دەتوانین بڵێـین : لێشـاوی مەغۆلەکان ...

- ش -

شعور	هەست
ـ لاشعور	نەست
شعور بالمسؤلية	هەستی بەرپرسی
شفوي	زارەکی
شوفـان	شوفان
شعيرات	گـەندەمۆ
ـ شعيرات جذرية (للنباتات)	وردەڕەگ
ـ شعيرات دموية	وردەدەمار

- ص -

صمـغ	سرێش	لە هەندێك ناوچە دەڵێن : سرێشە

صنوبر	کاژ	له بادینان وای پێ دەڵێن .
ـ غابة صنوبرية	کاژەڵێز	

ـ ط ـ

طابع (البريد)	پوول	
طلب (مصطلح اقتصادي)	هەژمێن	بەو شتە دەڵێن ، کە داوایەکی زۆری لەسەرە

ـ ض ـ

ضعيف (البنية)	لاواز	
ضعيف (القدرة)	زەبوون	
ضمير	نیهاد	

ـ ع ـ

عديم الامطار	بێباران	
عصارة	جەوی ، شیرە	ئەو « عصارە »یەی لە درەخت پەیدا دەبێ پێی دەڵێن (جەوی)، بەلام (شیرە) بۆ گیایە .
ـ عصارة المطاط	جەوی لاستیك	
عقل	هۆش	
عملية جراحية	نۆداری	

- غ -

غرين	لیته‌	ده‌ڵێن : « قوڕ و لیته ... » ، ماموّستا توّفیق وه‌هبیش له فه‌رهه‌نگه‌که‌یدا وای داناوه . بڕوانه : ل ٨٦ .
غير متوازن	لاسه‌نگ	

- ف -

فلاح	وه‌رزێر	
فسيفساء	كاشی	
- عمل الفسيفساء	كاشیكاری	له (كاشیكاری)یه‌وه هاتووه ؛ كاشی له (كاشانی)یه‌وه هاتووه .

- ق -

قارة	پارزه‌مین	پار = پارچه + زه‌مین
- قاری	پارزه‌مینی	
قاسم	دابه‌شین	
القاعدة	بنار	
قانون العمل	ده‌ستووری كار	
القسمة الطويلة	دابه‌شینی درێژ	
قشطة	سه‌رتوّ	
قليل الامطار	كه‌مباران	

فنـــاة	نۆکەند	
القوة العاملة	دەستـکارە	
قوة محركة	هێزی بزوێن	
القيمة المطلقة	نرخـی رەها	
قيمــــر	قەیمـــاغ	

ـ ك ـ

كارثة	کارەسات	
كـتابة	نوسین	
الكتلة	قەوارە	
كرة	گۆ (مطلح هندسی وجغرافي)	
كرة	تۆپ	(تۆپ) وشـەیەکی کوردییـە ، دەڵێن : « بە تۆپ » ـ واتـە « بە کـۆمەڵ » . (تـۆپ) ی شاخیش هەیە ؛ (تۆپەڵ)یش هەیە.
ـ كرة القدم	تۆپی پێ	
ـ فرقة كرة القدم	تیپی تۆپی پێ	

ـ ل ـ

لعنـة ، ذم	نەفرین	بڕوانە : ل ٩٧ ی فەرهەنگـەکەی مامۆستا تۆفیق وەهبی .
لفـظ	بێژە	

ـ لفظي	بێژەکی	
لوا ـي	پێچەڵپێچ	لە هەندێك ناوچە بەكار دەهێنرێ ، دەگوترێ : پێچەڵپێچی مەنارە .

ـ م ـ

مادة اولية	کەرەستەی خاو	ماموستا توفیق وەهبیش "وا دەڵێ ، ل ٧٤ .
مباشر	راستەوخۆ	
ـ غير مباشر	تیان	لە هەندێك ناوچە بەكار دەهێنرێ ، دەڵێن : کارەکە تیان هات ؛ دەتوانین بڵێین : بە شێوەیەکی تیانی نیە گەیاندم ؛ وشەی «ناراستەوخۆ»ش دەتوانرێ بەكار بهێنرێ ، بەلام یەكجار درێژە .
متعنت	نەسەلمێن	
متوازن	هاوسەنك	
مجتمع	کۆمەڵ	
مجمدة	بەستەر	
محدود	سنوردار	
مد	بەرزاو	بڕوانە « جزر » .
مذنب (ذنائب)	کلکە	
ـ النجم المذنب	ئەستێرەی کلکدار	

مرونـــة (مرن) مصطلح علمي (مرونة المواد)	شلك	دەڵێن : دارەکە شلـکە
مرونة (مرن) مصطلح سياسي	نەرم	
مزار	مەزار	
مزارع حكومية	کێڵگەی میری	بڕانە : « الزراعة » و « حكومى »
مزولـة	خۆرەسات	لە (سەعاتی خۆر ـ رۆژ)ەوە هاتووە
المساحات المحترقة من الارض (كالـغـابات والمراعي)	سوتەن	لەسەر « روتەن »
مســاواة	یەکسانی	
مســلة	کێڵ	کـێڵەشین هەیە ...
مشابه	هاوچوو	
مشرد	ئاوارە	
مصيبة	فەلاکەت	
المضاعف	چەنپەند ، هەنجار	
ـ المشترك الاصغر	بچوکترین چەنپەنـــدەی (هەنجـــارەی) ناوکۆیـی	
مطاط	لاستیك	
ـ شجرة المطاط	داری لاستیك	

مغزل	تەشی	
مقارنة	بەراوردکردن	
ـ مقارنة الکسور	بەراوردی کەرت	
مقدار	چەندەتی	
المقسوم	بەشکراو	
ـ المقسوم علیه	دابەشین	بڕوانە : « قاسم » کە لەگەڵ « مقسوم علیه »دا یەك مانایان هەیە
المنقسم	دابەشیو	
مقیم	نیشتەجێ	
مکافیء	هاوتا	
مکان المناجم	کانگا	
مکننه	میکانیزم	
ملاح	کەشتیوان	
ـ ملاحة (نهریة)	زێوانی	بڕوانە « شط » و « ملاحة نهریة »
ملائم	لەبار	
ملح	ماڵە	
منبسط (منفتح)	واڵا	
منحدر	لێژ	
ـ انحدار	لێژی	
ـ الارض المنحدرة	لێژگە	لە هەندێك شوێن بەکار دەهێنرێ ، دەڵێن : « بە لێژلەدا چوومە خوارێ ... » .

منخفض (غور)	نەور	بۆ زەوی ، دەتوانین بڵێین : نەوی
منخفض (جوی)	نەوی	
منطقـــة	هەرێم	بڕوانە : تۆفیق وەهبی ل ٦٤ .
ـ منطقة جافة	وشکان	لە کوردەواریدا بەکار دەهێنرێ .
منفـــذ	کەلەبەر	
مواد قابلة للاشتعال	سوتەڵ	
مواد معدنية	کانزا	
موقف	هەڵوەست	لە (هەڵوێست) راستترە

ـ ن ـ

نبيل (نبلاء)	بەگزادە (بەگزادان)	
نسيـــج	کر	دەڵێن : کری تارانە ...
نسيج (السجاد)	تەون	
نشـاط	چالاکی	
ـ نشيط	چالاك	
نعـــامة	وشترمەل	
نفـــاية	تڵپـــە	دەڵێن : تڵپەی چا . .
نـــول	خەرەك ، کولەژەن	
نيـة (نوايا)	نیـاز	

ـ هـ ـ

هبوب	هەڵکردن	

هجـرة	کۆچ	
هندسـياً	بەئەندازە	
الهندسة التحليلية	ئەنـــدازەی شیکەرەوە	
الهندسة المجسمة	ئەندازەی بارست	

- و -

واحـــة	واحـە	لەبەر ئەوەی لە کوردیدا نییە ، (مێرك) مانای تەواوی (واحە) ناگەیەنێ .
وحدوي	یەکێتیخواز	
وهو المطلوب	ئەمە مەبەستە	

- ي -

يابســـة	وشکانێ	
اليد العاملة	دەستکارە	

* * * *

زاراوی عەرەبی	زاراوی کوردی	تێبینی
الاسنان	ددان	the teeth
ـ قاعدة الاسنان	بنی ددان	the dental region
الاشتقاق	داڕشتن	derivation
الاصوات	دەنگەکان ، دەنگ	نەك بە واتای فۆنەتیك . phonetics
الاصوات الانفجارية	دەرباز ، رەها	plossive
اعضاء النطق	ئەندامی ئاخاوتن	organs of speech
الاوتار الصوتية	ژی دەنگ	the vocal chords
البلعوم	گەرو	the pharynx
الترميز والترميم	نیشانە ، خاڵبەندی	punctuation
تصريف	گەڕدان	inflection
الجملة	رستە	sentence
الجملة الاستفهامية	رستەی پرس	interrogative
الجملة المركبة	رستەی لێکدراو	compound - sentences
ـ الجملة المعترضة	رستەی ناواخن	clause

(١) لێرەدا بە پێویستی دەزانین ، سەرنجی خوێنەر بۆ ئەوە رابکێشین ، کە ئەمە بەشێکی کەمە لە بەرهەمی لیژنەی لێکۆڵینەوەی زمان ، وە لیژنەی زمان و زانستەکانی . لە ژمارەی داهاتووی ـ ۆڤارەکەماندا ئەو بەشە زۆرەی ماوە بلاوی دەکەینەوە .

answer	وەڵام ، وەرام	الجواب
plural	کۆ	الجمع
the alveolar ridge	مەڵاشتوی نەرم ، نەرمە مەڵاشتو	حافة السنخ
letter	پیت	الحرف
consonants	کپ	ـ الحروف الصحيحة
vowels	بزوێن	ـ حروف العلة
short vowels	بزوێنی کورت	الحركة
the nasal cavitie;	بۆشایی لوت	الخيشوم
لێرەدا وشەی (لێکۆڵینەوە) کە بەرامبەر (دراسات) وەستا ، لەوە دەرچوو واتەی « فقـة » بگرێتەوە . comparative studies	لێکۆڵینەوەی بەراوردی	الدراسات المقارنة
the lungs	سی	الرئتان
question	پرس	السؤال
condition	مەرج	الشرط
the lips	لێو	الشفة
the traches	بۆری هەوا	القصبة الهوائية
grammar	رێزمان	القواعد
philology	فیلۆلۆژی	فقه اللغـة
phonetician	دەنگناس	عالم الصوت

	زماننا‌س ، زمانه‌وان،	عالم اللغة
linguist	زمان زان	
numeral	ژماره	العدد
compound - numeral	ژماره‌ی لێکدراو	ـ العدد المركب
	پەیوەستی ،	العطف
conjunction	پەیوەندی	
	زانستی دەنگ ،	علم الاصوات
phonology	دەنگناسی	
science of language	زانستی زمان	علم اللغة
diachronic linguistice	زانستی مێژوی زمان	علم اللغة التاريخي
word	وشە	الكلمة
the gingival region	پوك ، هارو	اللثة
the tongue	زمان	اللسان
language	زمان	اللغة
voiced	ئاوازه	المجهور
long vowels	بزوێنی درێژ	المد
	لێکدراو و	المركب والمنحوت
compound - word	داتاشراو	
infinitive	چاوگ	المصدر
voiceless	كپ	المهموس
full - stop	خاڵ	النقطة
phoneme	فۆنێم	الوحدة الصوتية

* * * *

-٣-

- أ -

زاراوی عەرەبی	زاراوی کوردی	تێبینی
احتقان	تێزان	
احدب	کووڕ ، کۆم	
الاحشاء	هەناو	
احمرار	سووربوونەوە ، سورهەڵگەڕان	
ادمه	بنپێست ، بنتوێژ	
الاذن	گوێ	
- الاذن الخارجية	گوێی دەرێ	
- الاذن الداخلية	گوێی ژوورێ ، گوێی ناوێ	
- الاذن الوسطى	گوێی ناونجی	
اذين القلب	گوێچکەی دڵ	
ارادي	خۆویست ، ئاگا	
- لا ارادي	خۆنەویست ، نائاگا	
ارتخاء	شۆڕبوونەوە ، خاوبوونەوە	
ارتكاز	بەند	
- مرتكز	بەندگە	

إرث	میرات
الاستنشاق	هەڵمژین
اسعاف	فریا
ـ الاسعافات الاولية	فریای بەرایی ، فریای سەرەتایی
الاسنان	ددان
ـ الاسنان الموقتة	ددانی شیری
اسهال	زگچوون ، رەوانی
الاشعة	تیشك ، تیرێژ
اصابة	گرتن ، تۆش بوون ، دوچار
الاضراس	خرێ
ـ الاضراس الامامية	پێشەخرێ
ـ الاضراس الخلفية	پاشخرێ ، دواینەخرێ
الاطراف الاربعة	چواریەل
الاعمال العصبية	رەگە کردار
الاغشية الانتقائية	هەڵبژێرە پەردە
آفة	دەرد
افراز	دەردان
الافعال الانعكاسية	پەرچە کردار

اكزيما	بيرۆ
الالتهاب	گزەك ، هەوكردن ، داگيرسان ، ستۆتانەوە ، داهاتن .
ـ الالتهاب الرئوي	گزەسێ ، سێ‌ستۆتانەوە ، سێ داگيرسان
ـ التهاب الغدة النكفية	داگيرسانی لوێ بناگوێ
ـ التهاب الكبد المعدي	جەرگە گزەی گيرۆ ، داگيرسانی جەرگی پێپەڕ
آلة قياس الدم	خوێن‌پێو
الام الجافية	توندەدێ
الام الحنون	نەرمەدێ
الام القاسية	توندەدێ — بڕوانە : الام الجافية
الام العنكبوتية	جاڵجاڵۆكەدێ
امساك	گرفت ، گيراوێ ، هشكێ
امعاء	ريخۆڵە ، رۆڤيك
ـ الامعاء الاثنى العشري	ريخۆڵـەی دوانزەگرێ ، رۆڤی دوانزەگـرێ
ـ الامعاء الدقيقة	ريخۆڵە باريكـە ، رۆڤيە كچكە

ـ الامعاء الغليظة	ریخۆڵە ئەستورە ، ڕۆڤی گەورە	
انبساط	خاوبونەوە	
انبوبة الاختبار	لولەی ئەزمون	
انتان دموی	خوێن گەنی	
انثى	مێ	شـێخ مـارف نـۆدێ لە « ئـەحـمـەدی » دا دەڵێـت : ذکر ـ نـێرە ، انثـی ـ مێیە .
انجماد	بەستن	
اندوکاردیوم	ئەندۆکاردیۆم ، ناوبەرگـــەدڵ ، ناوپەردەی دڵ	
انسجة	تەیانە ، چنراو ، تەنراو	
انف	لوت ، کەپو	
ـ تجویف الانف	بۆشـایی لوت ، بۆشایی کەپو	
انقراض	بنەبڕی	
الأنیمیا (فقر الدم)	کەمخوێنی	
الاوتار الصوتیة	دەنـگەژێ	
الاورام	پەنام	
ـ ورم خبیث	پیسەپەنام	

ـ ورم سليم	پاکەبەنام
اوساط انكار	ناوەندی
الضوء (العين)	شکاندنەوەی تیشك
الاوعية الدموية	خوێنبەرەکان
الاوعية الدموية الكبيرة	کەڵە خوێنبەر
الاوعية الشعرية	باریکە خوێنبەر
الايعازات العصبية	راسپاردەڕەك

ـ ب ـ

بروتوبلازم	پڕۆتۆپلازم
بروستات	پڕۆستات
بصلة	سەلك
البطين	زکۆڵە
ـ البطين الايسر	زکۆڵەی چەپ
ـ البطين الايمن	زکۆڵەی راست
بقعة	پەڵە
البلع	قوتدان
البلعوم	گەرو
بلهارزيا	بەلهارزیا ، خوێن‌میزە
البهر	بەرهەنك ، هەناسەسوارق

البول	میز
ـ البول السکری	شەکری ، قەندەمیز
ـ صماخ البول	کونەمیز
بیبو (الدبل)	خەیارە

ـ ت ـ

تاج (السن)	تانج (ددان)
التبرز (التغـوط)	ریان ، گوو کردن
التحلل	تاوانەوە ، توانەوە
	شی بوونەوە ، رزین
التحلیل	شی کردنەوە
التخـثر	مەین ، بەستن
ـ تخثر الدم	خوێن مەین
التخمر	ترشان ، هەڵگەڕان
التدرن	سیل ، دیق
ـ التدرن الرئوی	سیلی سنگ
تراخوما	تەراخۆما
تسوس	کلۆری
تشخیص	دیتنەوە ، ناسینەوە ، دۆزینەوە
تشریح	توێکاری
التصفیة	پالاوتن
تصلـب	توند بوون ، ردق بوون

التطعيم (للنبات)	موتوربه ، پەتورمه
التطعيم (طبي)	كوتان
التعقيم	پاككردنەوە ، پاكژكردنەوە دژەگەنی
التفسخ	رزین
ألتقلص	گرژبون
التقمل	ئاسپێوَنی
التقيء	رشانەوە
التكاثر	زاوَزێ
ـ التكاثر الجنسي	زاوَزێی جنسی
تكيف العين	چاو راهێنان
تلقائي (ذاتي)	خۆكار
التلقيح	كوتان
التلوث	پیس بوَن
التنفس	هەناسەدان
ـ التنفس الصناعي	هەناسە پێدان
التهيج	وروژان
التوأم	جمك
التورم	ئاوسان
تيار	تەزوَ ، متوچرِك
تيفوئيد	كەوتوپی ، گرانەتێ
التيفوس	رەشە كەوتوپی ، رەشە گرانەتێ

- ث -

الثدي	مەمك ، مەمە ، مەم

- ج -

الجبيرة	شەپك
الجدري	خوریکە ، ئاوڵە
- جدري البقر	پانۆك (ئاوڵەی چێڵ)
- جدري الماء	مێکوتە
الجذام	گولێ
جذر (السن)	ریشە
الجذع	بەژن
الجراح	برین‌ساز ، برین‌گەر
- الجراحة	برین‌سازێ ، برین‌گەرێ
جرثوم	میکرۆب
الجرح	برین ، زام
جسم	تەن
- جسم غريب	تەنی نامۆ
جسم الفقرة	تەنی بڕە
جفن	پێڵو
الجلد	پێست
الجمجمة	کەللەسەر ، کاسەی سەر ، کەوێڵ

الجمرة الخبيثة کوانه پیسه

الجنس رەگەز ، نەژاد

الجنين پز ، پێزه

الجهة ڕوَ ، لا

- الجهة الانسية ڕوَی ژوَروَ

- الجهة السفلى ژێروَ ، خواروَ

- الجهة العليا ژوَروَ ، سەروَ

- الجهة الوحشية ڕوَی دەرەوە ، لاپەڕ

جهاز (مؤسسة) دەزگا

جهاز (کمصطلح طبي) ڕشته

هەرچەندە لیژنە چەند وشەیەکی تری بۆ ئەم زاراوە دۆزیبەوە ، بەلاَم لەبەر ئەوەی لە لیستەی یەکەمی زاراوی کارگێڕی کۆڕدا ، « ڕشته »ی بەرامبەر دانراوە ، لیژنەش هاتە سەر ئەو رایە ، کە ئەو بڕیارەی ئەنجومەنی کۆڕ وەربگرێت .

- الجهاز البولي ڕشتەی میز

- الجهاز التناسلي ڕشتەی زاووزێ ، ڕشتەی وەچە .

بڕوانە : گۆڤاری کۆڕ ، ژ ١ ، ل ٤٥٩ .

- الجهاز التنفسي ڕشتەی هەناسە

ـ الجهاز الحركي	رشتەی بزاڤ
ـ الجهاز الدمعي	رشتەی فرمێسك
ـ جهاز دوران الدم	رشتەی خوێن گەڕان ، رشتەی خولي خوێن
ـ جهاز الشم	رشتەی بۆ
ـ الجهاز العصبي	رشتەی دەماران
ـ الجهاز الهضمي	رشتەی هەزم
الجوف	بۆشایی
ـ الجوف الجنبي	بۆشایی پەردەی سێ
ـ الجوف الصدري	بۆشایی سنگ

- ح -

الحاجز	تیغه
ـ الحاجز الانفي	تیغەی لوت ، تیغەی کەپو
ـ الحاجز الطولي	تیغه درێژۆکەی
للقلب	دڵ
حاسة	هەست
الحالب	میزکێش
الحامض	ترش
حامل	ئاوس ، زکپڕ

الحبال الصوتية دەنگەژێ بڕوانە : الاوتار الصوتية . خاوەنی یەك ماناں .

الحبل المنوي تۆم‌كێش

الحبن ئاوبەند

الحجاب الحاجز ناوپەنچك

الحجم بارست

الحدقة (العين) بیبیلە

الحشرات گەزندە

الحصبة سورێژە

ـ الحصبة الالمانية دڕكە

الحفرة الحجاجية كالانەی چاو ،
(العين) چاڵی چاو

حلمة الثدي ، الحلمة گۆمەمك ، چیچیلە

حمى تا ، یاو

ـ الحمى پاراتیفۆ
الباراتيفوئيدية

ـ الحمى الصفراء زەردەتێ

ـ الحمى القرمزية سوورەتێ

ـ الحمى النفاسية زەیستانەتێ

الحمرة بای سوور ، ماشەرە

الحمل ئاوسی ، زگ پڕی

الحوض حەوز ، لەگەنە

الحويصلة	سيكەرۆكە
ـ الحويصلة المنوية	تۆمدان
الحيوية	ژی ، زیندەگتی

- خ -

خدش	رۆشان ، چڕتوك
الخصية	باتو ، گون
خط النصف	هێلی ناوەڕاست
خفقان القلب	دڵەکوتە ، دڵەکوتێ
الخلية	خانە
ـ خلايا اسفنجية	خانە هەوری
ـ خلايا الحسية	هەستەخانە ، خانەی هەست
ـ خلايا العمادية	شاوڵەخانە ، خانەهستۆنی
خليط	تێکەڵاو ، تێکەڵ ، ئاوێتە
الخناق	وەناق
ـ الخناق البلعومي	دۆشاخە

- د -

داء الكلب	هارێ

الدم	خوێن
الدماغ	مێشك
الدمع	فرمێسك ، ئەسرین
الدهليز	دۆڵان ، داڵان
الدوار	گێژی، سەرەخولێ، سەرەسوڕێ
الدورة الدموية	سوڕی خوێن
ـ الدورة الدموية الصغرى	کچکە سوڕی خوێن
ـ الدورة الدموية الكبرى	گەورە سوڕی خوێن

ـ ذ ـ

ذات الرئة	باڵە ، داگیرسانی سێ
ذبحة صدرية	سنگە کوژێ ، بەرهەنگ
الذوق	چێژە

ـ ر ـ

الرباط الضاغط (تورنيكة)	شەتەك
رج	ژاندن

رد الفعل	بەرتك	کە دوو بزن شەزە قۆچ دەکەن و یەکێکیان کە جوولەی بۆ ناکات ، دەوترێ « بەرتکی دایەوە » ، یا خود لە موشێندا کە دوو هەڵمات بەریەك دەکەون و یەکێکیان جوولەی بۆناکات ، دەوترێ « بەرتەکی دایەوە » .
رسغ	مەچەك	
رسغ القدم	قولە پێ	
رضة	چەمام	
رضيع	مەلۆتکە ، شیرەخۆر ، بەرمەکان	
ركبة	ئەژنۆ ، ژنۆ	

ـ ز ـ

الزائدة الدودية	روفیا کورە ، ریخۆڵە کوێرە
زحار	زەحیرێ
زرع الرئة	سیگۆڕێ
زرع القلب	پەیوەندی دڵ
الزكام	هەلامەت ، پەسیو
زلاليات	پڕۆتین
زند	زەند
زهري	سفلیس

ـ س ـ

السائل تراو ، شله
ـ السائل المنوى تۆماو
ـ السوائل ترنگ ، شلەمەنی
الساعد بازوَ ، باسك
السبات سڕبوون
السحايا الدماغية پەردەكانی مێشك
السرة ناوك
السرطان قرژه ، قرژاڵه
سرعة التنفس پلەی پشوو
سطح روَ ، دیو
ـ السطح الامامي روَی پێشەوه
ـ السطح الخلفي روَی پاشەوه
ـ السطح السفلى روَی ژێروَ
السعال كۆكه ، كۆخه
ـ السعال الجاف وشكەكۆكه
ـ السعال الديكي كۆكه ڕەشه
سقف الفم مەلاشوو
السكتة القلبية دڵوەستان ، دڵوێستان
السل سیل
ـ السل الرئوى سیلی سی

ـ سل العظام	سیلی ستۆ ، سیلی ئێسك
السلامية	گرێ چۆ
سلس البول	میزەچڕکێ
السم	ژەهر ، ژار ، زەهر
السمحاق	بەرگی ئێسك
السن	ددان
ـ سن العقل	ددانی ئەقل
سندان	سندان
سوء التغذية	بەدخۆراکی ، دژلەوەڕ
السوسنك	سوزەنەك
سیتاکۆزس	دەردەتوتی

ـ ش ـ

الشبكية (العين)	تۆڕ (چاو)
الشريان	سوورەدەمار
ـ الشريان الابهر	شا سوورەدەمار
ـ الشريان العضدی	سوورەدەماری باڵ
شريحة	توێ
شعيرات	ڕەگیلە ، گەندەمۆ ، وردەمۆ
ـ شعيرات دموية	ڕەگیلەی خوێن
شغاف القلب	پەردەی دڵ
الشفران الصغيران	گنجەزێ

الشفران الكبيران	لۆچەزێ
الشلل	شەپلە
ـ شلل الاطفال	شەپلەی منداڵ
شمع الاذن	شەمی گوێ ، چڵـکەگوێ

ـ ص ـ

الصائم	خورێن ، رۆژوەوان
الصحة	دروستی ، ساغی
ـ صحة الجلد	پێستدروستی ، پێستساغی
الصداع	سەریەشە ، ژانەسەر
الصدر	سینە ، سنـگ
صفراء	زەرداو
ـ كيس الصفراء	زراو
الصلبة (العين)	سپێنـە (چاو)
الصمام	دەرچە
ـ الصمام ذو ثلاث شرفات	دەرچە سێ پەڕە
ـ الصمام ذو شرفتين	دوپەڕە دەرچە
ـ الصمام الفؤادي	دەرچەی ژوورو
ـ الصمام الهلالي	دەرچە داسی
صيوان الاذن	پەڕەی گوێ

ـ ض ـ

ضربات القلب	لێدانی دڵ
ضربة الشمس	تاوگـەز
الضرس	خرێ
ضغط	تەوژم
ضلع	پەراسـوَ
ـ الضلع السائب	زڕە پەراسوَ

ـ ط ـ

طاريء	کتوپڕ ، ناکاو
الطاعون	تاعوَن
الطاقة	وزە
طبقة	توێ ، چین ، لوێ ، لۆخ
الطحال	سپڵ
طرف	لا ، پەل
ـ الطرف السفلي	پەلی خوارۆ
ـ الطرف العلوي	پەلی سەرۆ
الطفيلي	مێمڵ
الطمث	بێنوێژێ ، حەیز

ـ ع ـ

عجز	پاشڵ ، پاشەڵ

العجزية	خزگه
العدسة الطبية	چاوەی پزیشکی
عدو الدم	خزلە بزێری ، گلۆ بزێری
عدوة	گیرۆ
عسر الهضم	گرفت
العشو	شەوکوێری
عصارة	شیله
العصب	رەگ
ـ العصب الارادية	رەگی خۆکار
ـ الاعصاب الحركية	بزوێنە رەگ
ـ الاعصاب الدماغية	رەگەمێشك
ـ الاعصاب والحس	رەگ و هەست
ـ العصب الحسي	رەگی هەست ، رەگەهەست
ـ العصب السمعي	رەگی بیستن
ـ العصب الشمي	رەگی بۆن
ـ عصب قحفية	کاپۆلە رەگ
ـ عصب محرك	دنەڕەگ ، رەگی بزوێن
ـ عصب نخاعي	دڕکەڕەگ
عصعص	کلێنچکە

عصية كوخ	میکرۆبی کۆخ
عضد	قۆڵ ، بازوَ
عضلة	ماسوولکه
ـ العضلة الاحشائية	ماسولکەی هەناو
ـ العضلة القلبية	دڵەماسوولکە ، ماسوولکەی دڵ
ـ عضلة هيكلية	ماسوولکەبەندی
عضو	ئەندام
ـ العضو الذكري	نێرکئەندام
عظم	ئێسك
ـ عظم الترقوة	چۆڵەمە
ـ عظام العرقوب	پاژنە
ـ العظم العضدي	ژاژ
ـ عظم القص	کۆڵەسنگ
عظم القوام	رەقەڵە
العظم اللا اسم له	سمتەجۆلا ، جوجگەی سمت
عقاقير	داو و دەرمان
عقدة عصبية	گرێرەگ
عقم	نەزۆکی
علاج	چار

على الريق	خورێنتى
علم التشريح	ئەناتۆمى ، زانستى تویێکەرتى
حمى	کوێرتى
حمى الوان	رەنگ کوێر
عملية التقيء	هێڵنج
عنصر	سرشت
عنق	ئەستۆ ، مل
عنق (السن)	بەزن

- غ -

الغثيان	دڵ تێکهەڵهاتن
غدة	لوّ
- الغدة تحت الفك السفلي	کاکیله
- غدة دمعية	فرمێسکەلوّ
- غدة صماء	کەڕەلوّ
- الغدد اللعابية	لوّلیکنه
- الغدد النخامية	لوّوەپژە
- الغدد النكفية	ئاڵوی بناگوێ
غذاء	خواردەمەنی ، خۆراك ، بژیو
- الغذاء العضوي	چەورەخۆراك ، چەورەبژیو ،

غشاء	پەردە ، کاژ
ـ غشاء البريتون	کاژی پریتۆن
ـ غشاء التاجی	کاژی دڵ
ـ غشاء التامور	پەردەی دڵ ، دڵپۆشە
ـ الغشاء الجداري	تیغەکاژ
ـ غشاء الجنب	کاژەستێ
ـ غشاء خلوی	کاژی هەڵۆڵ
ـ الغشاء الداخلي	کاژەستێ
ـ غشاء الطبلة	پەردەی گوێ
ـ غشاء مخاطي	کاژەچڵم
ـ غشاء الملتحمة	کاژەلـکاو
(العين)	
غضروف	کرکراگە ، کرکرە

ـ ف ـ

فحص	لێ‌تۆژێ
فخذ	ران
فرنجي	فەرەنـگێ ، ئاتەشەك
فصائل	تیرە
الفصوص	پۆرك
ـ الفصوص الرئوية	پۆرگەستێ

فضلات	پرتك ، پاشماوه
فطري	دڵۆ
فقرات الظهر	بڕبڕەی پشت
فقرات عنقية	گەستۆ
فقرة قطنية	سێبەندە
فك	شەویلە

ـ ق ـ

قاع	بن
ـ قاع المعدة	بن ئاشك
قاعدة	بنه
ـ قاعدة القلب	تەهی دڵ
قحف	كاویل ، كاژەڵە
قدرات عقلية	وزەی هۆش
قدم	پێ
قرنية (العين)	گلێنه
القزحية (العين)	رەشكێنه
القشرة	توێژ
قصبة هوائية	هەناسەبوێر
قصيبة	چیتك
قضيب	چوو ، تەڕك
قطاره	دڵۆپێن ، دڵۆپنـك

قطرة	دڵۆپنک ، تنۆك
قفص الصدر	قەفەزی سنــگ
القلب	دڵ
ـ اصوات القلب	دڵەدەنـگ
قلـق	دڵخورت
قمـــة	پۆپە
ـ قمة القلب	پۆپەی دڵ
قناة	گۆنـگە
ـ قناة دمعيـــة	فرمێسـکەڕۆ
القناة الرحمية	گەرازۆ
ـ قناة السمع الخارجيـــة	دەنـگ بوێری دەرەوە
ـ قناة الشـرج	گۆم
ـ القناة الشوكية	گۆنگەدڕە
ـ قناة مجرى البول	میزەڕۆ
ـ قناتـان قاذفتان للمني	تۆم پەڕێن
ـ قناتـان ناقلتان للمني	تۆمەڕۆ
ـ القنوات النصف الدائرية	کەوانە کەناڵ

قواطع	بڕا ، بڕ	
قوة	هێز	
القوس الانعكاسى	کەوانە	
القوس الفقرى	کەوانە مورە ،	
	کەمەمۆرە ،	لە ناوچەی کەرکوك و بادینان
	کەمورە	بە خوارۆی دەوری دەف دەڵێن : « کەمە » .
قوس المعدة	کەوانەی ئاشك	
قوسية عريضة	کەوانەپانە ، کەمەپانە	
القوقعة	قاپۆڕ	
قياس ضغط الدم	تەوژم پێوی خوێن	

- ك -

كاحل	پاژنە
كبد	جەرگ
كثافة	پڕتی
كحول	کل ، ئاڵکۆڵ
كدم	خوێن تێزان
الكريات البيض	گلوە سپی
الكريات الحمر	گلوە سوورە
كزاز	کۆپانە
كساح	گێژی ، ئێسك نەرمتی

كعبرة	بۆش ، كەوەرە
كف	لەپ
ـ كف القدم	بەری پێ
كلية	گورچك
كوليرا	چاوقوڵکە ، رشانەوە
كيس دمعي	پۆرگە فرمێسك
كيس الصفن	تورەگون

ـ ل ـ

لدغ	پێوەدان
لسان المزمار	زمانۆکە ، زمانە ، بچکۆڵە
لقاح	ماکوتە
اللب	کاکڵ
لوح	دەفەشان
ـ لوح الكتف	دەفەی شان ، شەپێلکی شان
لوزتين	ئاڵو
لويمة	پەپکە

ـ م ـ

الماء الابيض	ئاوی سپی ، ئاوە مرواری
الماء الاسود	ئاوی رەش ، رەشاو
الماء العسر	ئاوی ناساز

الماء المقطر	دڵۆپاو	
الماء اليسر	ئاوی ساز	
مادة غذائية	بژیو	
مانح الدم	خوێندەر	
المبيض	گەرادان	
مثانة	میزەڵدان ، تیرازنگ	مەردۆخ لە لاپەڕە (٢٢)ی بەشی دووەمی کتێبی «منتخب الخواص»دا «تیزانگ»ی بەکارهێناوە.
المجاري التنفسية	دەمە	
مجبر	شکستە بەند	
المجرى البولي	میزەڕۆ	
مجهر	میکرۆسکۆپ	
محبب	گزنتی	
محفظة بومان	بەرگی بۆمان	
محفظة الكلية	گورچلکدان	
محلل	شیکار	
محلول	تراو	
مخاط	لینجاو	
مختبر	ئەزمونگە	
مخدر	بەنج	
مخطط	ڕێڕێ	
مخيخ	مێشکۆکە	

مراكز الذكاء	بیردان
مرشح	نەشتەر باز ، تویگەر
مرض	دەرد
ـ مرض الدم الابيض	خۆێنە سپیلکە
مرفق	ئانیشك ، هانیشك
مرونة	پێز
مزمن	بنەستی
المسالك التنفسية	پشتوبوێر
مسامات	توێ ، سۆ
مسامی	سوێن ، سۆدار
مستطيل	تەژە
مسحوق	تۆز
مشرط	نەشتەر
مشط القدم	گرێ ژەنە
مصل الدم	پلازما ، زرەخوێن
مضادات الحياة	دژەژی
مضغ	جاوین
المطرقة	کوتك
معدة	ئاشك
ـ بواب المعدة	ئاشکەوان
ـ فتحة المعدة	زارکەئاشك

معقم	دژەگەن
مفصل	جمگە
مقاوم	خۆگر
ملاريا	نۆبەتێ
مناعة	بەرگە
منح الدم	خوێن بەخشتی
المنخر	تفنك
مهبل	كیلك
مواد عضوية	چەورەما
موجب	تەبا ، گەرم
الموجة العصبية	پێلەرەك

- ن -

ناب	كەڵبە ، كەڵپ
نبض	كوتە
نتوءات	زوَرك
نخاع	مۆخ
- نخاع احمر	مۆخە سورە
- نخاع اصفر	مۆخە زەردە
- نخاع شوكي	مۆخە درِكە
نزف الدم	خوێن بەربۆن

- نزف دموي	خوێن بەربوونی
وراثي	میراتی
النسيج العصبي	تەیمانەڕەگ
النسيج العضلي	تەیمانە ماسولکە
النسيج العظمي	تەیمانەئێسك
نصف	لا
النكاف	گوێڕەپە
نواة	ناوك

- هـ -

هبوط القلب	دڵ کەوتن ، دڵە خزێ
هزة	لەرە
هضم	هەزم
هيكل الصدر	ستۆبەند
هيكل عضلي	ماسولکەبەند ، کڵێشە

- و -

ورم	پەنام
الوريد	شینەدەمار
- الوريد الاجوف العلوي	شینەدەماری کلۆری سەروَ
- الوريد البالي	زارکە شینەدەمار

ـ اوردة رئوية شينەدەمارەکانی سی

الوعاء الدموي خوێنگێز ، خوێندان

- ي -

يافوخ تەپڵەسەر

* * * * * *

﴿ نرخی (٨٠) فلسه ﴾

له کتێبخانه‌ نیشتمانیدا
ژماره ٨٣٥ی ساڵی ١٩٧٤ی دراوه‌تێ

لە چاپکراوەکانی کۆڕی زانیاری کورد

زاراوەی هەمەچەشنە

دانان و لێدوانی
ئەنجومەنی کۆڕ و لیژنەکانی

پێشکێ و ڕێکخستنی
د. ئەورەحمانی حاجی مارف

چاپخانەی کۆڕی زانیاری کورد

بەغدا — ١٩٧٤